

Posudek oponenta disertační práce

Jméno studenta: Mgr. David Mařádek

Název práce: Základ teorie nezákonného důkazu v civilním soudním řízení

Oponent: doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D.

Pracoviště: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, katedra civilního práva procesního

I.

Vhodnost a náročnost tématu práce

V tématu nezákonného důkazu se podle disertanta snoubí teoretická závažnost s praktickým významem. S tím lze zcela souhlasit. Situace, kdy strana navrhuje, aby byl proveden důkaz, při jehož porízení bylo zasaženo do právní sféry odpůrce či třetí osoby, nejsou nijak neobvyklé. Jejich řešení není jednoduché, o čemž dostatečně svědčí rozdílné přístupy zastávané v judikatuře a v odborné literatuře. Protichůdné názory jsou do značné míry vyvolány tím, že krom roviny civilního práva procesního je zapotřebí zohlednit také ústavněprávní a hmotněprávní rozměr zkoumané problematiky. To otevírá dveře různým názorům a řešením.

S ohledem na popsanou situaci lze analýzu využitelnosti protiprávně získaných důkazů v civilním řízení soudním považovat za ideální téma disertační práce.

II.

Stanovení a splnění cílů práce, zhodnocení dosažených výsledků a vlastního přínosu studenta

Cílem disertační práce, jež si autor vytkl, bylo vytvoření obecného základu české teorie nezákonného důkazu v civilním soudním řízení. Disertant kritizuje stav české právní vědy, která se zabývá jenom dílčími otázkami a nevytvořila ucelenou teorii, stejně jako českou judikaturu coby argumentačně chudou (s. 113); německou literaturu a judikaturu pak nepovažuje za zcela použitelnou. Proto pokládá za „nezbytné vytvořit svébytnou českou teorii“ (s. 67), resp. „založit teorii nezákonného důkazu“ či „položit normativní a doktrinální základ české teorie“ (s. 46).

Podle názoru oponenta disertační práce se autorovi nepodařilo tohoto cíle dosáhnout. Posuzované dílo nepřináší žádnou ucelenou a vnitřně jednotnou teorii, ani metodické vodítko pro posuzování konkrétních praktických situací. Krom toho je práce problematická po obsahové, terminologické a formální stránce (k tomu viz body III. a IV.).

Základ teorie nezákonného důkazu (resp. základní právní pravidlo – s. 85) spočívá v obecném právním zákazu nezákonného důkazu. Toto pravidlo podle disertanta připouští výjimky (proto je autor označuje jako „model pravidlo – výjimka“; viz s. 87). Takový závěr však nepředstavuje jakékoliv obohacení dosavadního stavu poznání; to, že nezákonný důkaz je zásadně v civilním soudním řízení nepoužitelný, odpovídá dosavadnímu většinovému mínění. Skutečný problém nastává při posuzování otázky, zda konkrétní konstelace, za níž byl důkaz získán, ospravedlňuje jeho výjimečné použití v civilním soudním řízení, či nikoliv. K řešení této otázky však práce žádné ucelené vodítko nedává, ačkoliv právě formulování pravidla umožňujícího odlišení situací, kdy je protiprávně získaný důkaz nepřijatelný, od typových případů jeho výjimečné použitelnosti, by bylo možno od disertační práce očekávat.

Autor výslovně odmítá, že by základem teorie nezákonného důkazu mohl být princip proporcionality (na to je česká společnost málo vyspělá – viz s. 114). Tím se ovšem dostává do střetu s § 88 a § 90 občanského

zákoníku, který řeší tak, že test proporcionality pokládá za další samostatnou metodu (vedle metody „pravidlo – výjimka“). Její použitelnost omezuje jenom na případy, na které dopadá § 88 odst. 1 OZ (s. 89). Zásadním problémem ovšem je, že toto ustanovení dopadá na naprostou většinu situací, s nimiž se praxe běžně setkává; v samotné disertační práci analyzovaná česká či zahraniční judikatura dokládá, že typicky jde o to, zda lze použít důkaz, při jehož pořízení bylo zasaženo do osobnostních práv. Ostatní případy tak četné nejsou. Druhá metoda je tak vlastně metodou hlavní, přestože ji autor staví do pozadí (coby pouhý doplněk – viz s. 90) a rozboru citovaných klíčových zákonných pravidel věnuje minimální prostor.

Nejen tato rozpolcenost narušuje vnitřní soudržnost učiněných závěrů. Za vysoce problematické lze podle mínění oponenta považovat také to, že disertant teprve na s. 93 a násl. jednoznačně odhaluje, co vlastně rozumí nezákonným důkazem, a dále že pod tento pojem podřazuje nejen protiprávně získané či použité důkazní prostředky, ale také situace, kdy nezákonnost je dána pouze procesně vadným postupem soudu, který kupř. provede důkaz „až po okamžiku koncentrace řízení“ (s. 97), nebo poruší pravidla upravující dokazování (s. 98), např. tím, že svědkovi klade nepřipustné otázky. Takto široce chápaný pojem nezákonného důkazu je ovšem krajně nešťastný, neboť případy, kdy už vůbec samotným pořízením je zasažena právní sféra třetí osoby, vyžadují zcela jiné řešení, než situace, kdy soud kupř. vyhoví důkaznímu návrhu učiněnému po uplynutí prekluzivní lhůty, nebo vyslechne svědka, kterého řádně nepoučil o právu odepřít výpověď. Disertační práce by se měla zaměřovat pouze na prvou skupinu případů, a druhou pro její odlišný charakter ponechat stranou.

V obecné rovině je nutno práci rovněž vytknout přístup, jímž je zpracována. Autor se programově snaží o vytvoření obecné teorie základů nezákonného důkazu. Přitom kupř. vytýká české literatuře, že se zabývá jenom dílčími problémy a exitující články přirovnává k případovým studiím, čímž chce (neakceptovatelně) omluvit to, že s nimi ve své disertaci vůbec nepracuje (s. 14). Téma protiprávně získaného důkazu však dle mínění oponenta nelze úspěšně zpracovávat jinak než induktivní metodou, tj. zkoumáním jednotlivých situací, s nimiž se praxe potýká, a zobecňováním jejich řešení. Krom toho nelze souhlasit ani s degradováním článků citovaných na s. 14 na pouhé případové studie, které pouze komentují jednotlivé kauzy a nic tyto věci přesahující nepřinášejí. Takový odsudek působí spíše jako ne příliš úspěšná snaha o dodatečné vysvětlení, proč s nimi autor v disertaci vůbec nepracoval, a nenavázal tak na stav naší právní vědy.

III.

Odborná úroveň práce, obsahové připomínky

Z obecnějších nedostatků, jimiž disertační práce trpí, lze zmínit především terminologické potíže. Svůj bohorovný postoj k terminologii autor naznačuje již v počátcích práce na s. 26 konstatováním, že terminologii není třeba přeceňovat a že má spíše stylistický význam. S tím nelze naprosto souhlasit. Vnucuje se také otázka: proč se vlastně autor snaží o rozlišení pojmu důkazu a důkazního prostředku, když se pak dočteme, že se bude zabývat „jednou skupinou důkazních prostředků, resp. – jednodušeji řečeno – důkazů“? Co tedy vlastně autor zkoumá? Terminologická „velkorysost“ je někdy na úkor srozumitelnosti textu. Např. na s. 71 a násl. disertant používá pojmy „důkazní právo“, „právo na důkaz“, „subjektivní důkazní právo“, „právo důkazního návrhu“, či „účastníkově důkazní právo“. Jde stále o totéž, či nikoliv?

Někdy disertant zbytečně rozmnožuje jazykový Babylon zaváděním dalších pojmů, jako „forenzní pravda“, či „forenzní skutečnost“ (s. 74), jako by nestačily krajně nešťastné pojmy materiální a formální pravdy. Jindy obohacuje právní jazyk neologismy typu „námitkové právo“ (s. 92), či „právní asistence“ (s. 94), popř. používá již známé pojmy v novém významu (např. „informovaný souhlas“ na s. 96, 101, 102 a jinde, „předběžná otázka“ – s. 117, 122, „protinorma“ – s. 117). Naprosto nesprávně pak pracuje

s pojmem procesních podmínek (s. 97, 99, 101), což je u práce z oblasti procesního práva nanejvýš zarážející.

Z dalších problematických míst práce lze stručně poukázat např. na otazníky vyvolávající řešení vztahu ústavního a podústavního práva (např. na s. 68), které zjevně přehlíží čl. 4 Ústavy; na soud jako „vymahače zákona“, jehož úkolem je „systematicky potírat porušování a zneužívání práva“ (s. 75), který má dokonce „dozorovou povinnost“, srovnatelnou s dozorovou pravomocí státního zástupce (s. 91).

Ve své podstatě opět důsledkem pojmové nejasnosti je traktování otázky posuzování zákonnosti důkazu coby jeho předběžného hodnocení (s. 117 a násl.). Hodnocení důkazů je ovšem otázkou skutkovou, a není vůbec vhodné rozšiřovat tento pojem na právní otázku posuzování přípustnosti důkazu; a to už jenom proto, že hodnotit (v přesném slova smyslu) může soud jenom důkazy, které provedl, takže předběžné hodnocení důkazů je z tohoto hlediska vlastně protimluvem.

IV.

Jazyková a formální úroveň práce

V práci se opakovaně vyskytuje jazyková figura „jednak – druhak“ (např. s. 55, 113), přestože jde o spojení, jež není součástí spisovného jazyka.

Stejně tak nepatří do spisovného českého jazyka výraz „niance“ (např. s. 66, 107), ale „nuance“.

Věta nemůže začínat symbolem „§“ (s. 91, 92).

Počínaje stranou 121 obsahuje práce několik stran s mnoha slovy s chybějícími písmeny.

V.

Závěr

Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům mám za to, že by disertace měla být přepracována, a nedoporučuji ji proto k obhajobě.

VI.

Otázky k obhajobě

Nechť disertant na základě své teorie posoudí, zda by soud měl provést důkaz listinou, kterou žalobce ukradl žalovanému.

V Brně dne 12. 8. 2021

Petr Lavický